

GODINA
XXXVIII

BROJ 3-4

ZAGREB
1968

ISPOVIJED VJERE

30. lipnja 1968. Pavao VI obavio je svečanost završetka »Godine vjere«. Bio je to ujedno spomen na 1900. obljetnicu mučeništva sv. Petra i Pavla. Nekako se ponovio prizor iz okolice Cezareje Filipove. Petar je pred Kristom posvjedočio da vjeruje u njega kao Mesiju i Sina Boga živoga (Mt 16,16). I u kritičnim trenucima Petar ostaje vjeran te, u nekoj viziji budućih teških povijesnih trenutaka za Crkvu, obećava prcd svima da on Krista neće ostaviti, jer — On ima riječi vječnoga života (Iv 7,69).

Vrlo prikladan čas za ispovijed vjere. Papa ostaje vjeran vjerskom pokladu. A nije to njegov poklad. Povjeren mu je. To je vlasništvo Božje. I tu vjernost Papa želi posvjedočiti danas, u ovim povijesnim prilikama. I želi izreći ispovijed pred čitavim čovječanstvom. Pred svima koji čeznu za životnom istinom. Jer vjera je poziv svim ljudima, sredstvo spasa (Mk 16, 16).

Pavao VI zna koja mu je misija povjerena. Dobio je mandat da uzdrži poklad vjere, da učvršćuje braću u vjeri. Svjestan je svoje slabosti, ali još je svjesniji snage Duha na koje računa. Neustrašivo podanašnjuje vjekovni *Credo*. U pravom smislu riječi, ne izriče neku dogmatsku definiciju. Izgovara vjekovni *Credo* u jeziku današnjice. Suvišno bi bilo naglašavati da taj *Credo* nije članak vjere, važnije je naglašavati da je njegov sadržaj već dio vjerskog poklada, jer to je nicejski *Credo*, *Credo* besmrtno predaje svete Božje Crkve. Koliko toga ima u ovoj Ispovijedi što se ne nalazi u dogmama vjerskog poklada?

Papi je poznato današnje stanje duhova. Nemir se ugnijezdio u duše i u pitanjima odnosa prema vjeri. U svijetu se događaju duboke promjene. I duhovi su nekako zaraženi ovom promjenljivošću. Počeše gubiti povjerenje u sve što je stalno i nepromjenljivo. Ne osvrću se na bitne, strukturne elemente bivstvovanja i zbiljnosti. Zavladala je neka strastvena manija za promjenama. Infantilna čežnja za novostima. A pravi vjernik će nastojati živjeti s vremenom u kojemu živi, ali će u isto vrijeme budno paziti da ne dirne u cjelovitost vjerskog naučavanja.

Čuvati jedinstvo vjere, jedinstvo vjernika, mir savjesti, slogu u Božjem narodu — eto kategoričkog imperativa za sve vjernike današnjice. A Papa želi stati na čelu toga pothvata. I mora biti prvi. Izdignuti se iznad raznih partikularizama i mnogih pojava relativizma. Prigriliti ono što je izvor jedinstva, faktor trajnog pomlađivanja. Tu je Duh koji svjetlom evanđelja pomlađuje Crkvu, obnavlja i vodi spasenju (LG, br. 4).

Prevažna istina. Kako će čovjek — to »biće što misli« — služiti Bogu i dušama ako mu se smanji orijentacijska snaga? Ako mu zataji razum? Eto, tu je tragika današnjice. Zato Papa tvrdi da je Bog dao čovjeku spoznajnu moć kojom se može izdignuti i iznad onoga što je osjetilima dohvatljivo. A taj razum nije ograničen na područje podložno znanstvenoj verifikaciji. Njegova se snaga ne iscrpljuje u registriranju strukturnih elemenata bića ili razvojnih faza naše svijesti. Razum može shvatiti i realnost, bit stvari, ili: *ono što jest*.

S druge strane, manija promjenljivosti, utrka za novostima, čežnja za originalnošću pod svaku cijenu zaboravlja i osnovno pravilo hermeneutike ili tumačenja tuđih misli. Prije svega treba gledati na značenje riječi kojima se mislilac služi. To značenje treba poštivati. Preko riječi ide se k smislu. Shvatiti ga u sebi i u odnosu prema drugim misaonim sadržajima. Tekst je nosilac toga smisla. Neispravno bi bilo nametati riječima svoja subjektivna tumačenja, samovoljne hipoteze.

Nemojmo minimizirati značenje i obaveznu snagu ove Ispovijedi. Ona je izrečena u najsvečanijem obliku. Ona je potpuna, cjelovita i izražajna. I primjerena je načinu izražavanja današnjice. A prije nego je izgovorio tu Ispovijed, Papa se poslužio riječima kojima jasno uokviruje njezin sadržaj u okvir vjekovnog vjerskog poklada.

ISPOVIJED VJERE¹

Vjerujemo u jednoga Boga, Oca i Sina i Duha Svetoga, Stvoritelja vidljivih stvari, kao što je ovaj svijet gdje se odvija naš prolazni život — i nevidljivih, kao što su čisti duhovi koje zovemo anđelima (Dz. — Sch. 3002), i Stvoritelja duhovne i besmrtno duše u svakom čovjeku.

Vjerujemo da je taj jedini Bog apsolutno jedan u svojoj presvetoj biti kao i u svim svojim savršenostima: u svojoj svemogućnosti, bezgraničnom znanju, providnosti, volji i ljubavi. On je »Onaj koji jest«, kako je sam objavio Mojsiju (Izl 3, 14). On je Ljubav, kako nas uči apostol Ivan (1 Iv 4, 8). Tako ta dva imena, Bitak i Ljubav, izražavaju neizrecivo samu božansku stvarnost onoga koji nam se sam htio očitovati i koji »stanuje u nedostupnom svjetlu« (1 Tim 6, 16). On je sam u sebi nad svako ime, iznad svih stvari i svake stvorene inteligencije. Jedino Bog nam može dati pravu i potpunu spoznaju o samome sebi, objavljujući se kao Otac i Sin i Duh Sveti. Mi smo milošću pozvani na sudjelovanje u njegovom vječnom životu — ovdje na zemlji u tami vjere, a poslije smrti u vjekovječnom svjetlu. Uzajamne veze koje odvijeka tvore tri Osobe, od kojih je svaka jedno te isto božansko Biće, jesu blaženi unutarnji život triput svetog Boga, koji neizmjereno nadilazi sve što ljudskom mjerom možemo shvatiti (Dz.-Sch. 804). Zahvaljujemo stoga božanskoj Dobroti što mnogobrojni vjernici mogu zajedno s Nama pred ljudima svjedočiti za jedinstvo Boga, premda ne shvaćaju tajnu presvetog Trojstva.

Vjerujemo, dakle, u Oca koji vječno rađa Sina; vjerujemo u Sina, Božju Riječ, koji se odvijeka rađa; vjerujemo u Duha Svetoga, nestvo-

1. — Prijevod je objelodanjen u *Službenom vjesniku nadbiskupije zagrebačke*, VI (1968), str. 76—82.

renu Osobu koja izlazi od Oca i Sina kao njihova vječna Ljubav. Tako u trim božanskim Osobama, koje su jednako vječne i međusobno jednake (Dz.-Sch. 75), bujaju i dolaze do vrhunca u svoj uzvišenosti i slavi, vlastitoj nestvorenom Biću, život i blaženstvo savršeno jednog Boga, i uvijek »treba častiti Jedinstvo u Trojstvu i Trojstvo u Jedinstvu« (Dz.-Sch. 75).

Vjerujemo u Gospodina našega Isusa Krista, koji je Sin Božji. On je vječna Riječ, rođen od Oca prije svih vjekova i istobitan s Ocem, »homoousios to Patri« (Dz.-Sch. 150). Po njemu je sve stvoreno. On se utjelovio djelovanjem Duha Svetoga u krilu Djevice Marije i postao čovjekom. Jednak, dakle, Ocu po božanstvu, manji od Oca po čovječstvu. Jedan, ne miješanjem naravi, što je nemoguće, nego jedinstvom osobe. On je boravio među nama pun milosti i istine. Naviještao je i osnovao Božje kraljevstvo i dao nam upoznati Oca. Dao nam je novu zapovijed: da se ljubimo međusobno kao što je on nas ljubio. Naučio nas je putu evanđeoskih blaženstava: da živimo duhom siromaštva, da budemo blagi, da strpljivo podnosimo nevolje, da žedamo za pravednošću, da budemo milosrdni, čista srca, mirotvorci, da podnosimo progonstvo radi pravde. Trpio je pod Poncijem Pilatom, on — Božje Janje, i preuzeo je na se grijeha svijeta. Umro je za nas na križu i spasio nas svojom otkupiteljskom krvlju. Bio je pokopan i vlastitom je moći uskrsnuo treći dan. Svojim nas je uskrsnućem uzdigao u dioništvo božanskog života, što znači život milosti. Uzašao je na nebo i opet će doći u slavi da sudi žive i mrtve, svakog po zasluži. Koji su odgovorili Božjoj ljubavi i smilovanju, ići će u vječni život, a koji su to do kraja odbijali, ići će u oganj koji se ne gasi.

I njegovu kraljevstvu neće biti kraja!

Vjerujemo u Duha Svetoga, Gospodina i životvorca, kojega s Ocem i Sinom zajedno častimo i slavimo. On nam je govorio po prorocima. Njega nam je Krist poslao poslije svoga uskrsnuća i uzašašća k Ocu. On rasvjetljuje, oživljava, štiti i upravlja Crkvom, čisti njezine članove, ako se ne protive milosti. Njegovo djelovanje, koje prodire do dna duše, osposobljuje čovjeka da može odgovoriti na Isusov poziv: »Budite savršeni kao što je savršen vaš nebeski Otac« (Mt 5, 48).

Vjerujemo da je Marija, majka utjelovljene Riječi, našeg Boga i Spasitelja Isusa Krista (Dz.-Sch. 251—252), ostala uvijek Djevicom i da je ona zbog tog osobitog odabranja, a po zaslugama svoga Sina, otkupljena na uzvišeniji način (LG 53), sačuvana od svake ljage izvornog grijeha (Dz.-Sch. 2803) i da darom milosti daleko nadmašuje sva ostala stvorenja (LG 53).

Tijesnim i nerazrješivim vezom povezana s tajnama utjelovljenja i otkupljenja (LG 53, 58, 61), presveta Djevica Marija, Bezgrešna, svršivši zemaljski život, bila je dušom i tijelom uznesena u nebesku slavu (Dz.-Sch. 3903) i, slična u tome svome uskrsnulome Sinu, prethodi buduće uskrsnuće svih pravednika. Vjerujemo da presveta Majka Božja, nova Eva, Majka Crkve (LG 53, 56, 61, 63; AAS 1964, str. 1016; Signum magnum . . .), nastavlja u nebu svoju majčinsku zadaću prema Kristovim udovima sudjelujući u rađanju i umnažanju božanskog života u dušama otkupljenih (LG 62; Signum magnum . . .).

Vjerujemo da su u Adamu svi sagriješili. To znači da je zbog izvornog grijeha koji je on učinio, svima zajednička ljudska narav pala u stanje u kojem nosi posljedice toga grijeha. Ona više nije u stanju u kojem su živjeli naši praroditelji, stvoreni pravedni i sveti, ne znajući ni za zlo ni za smrt. Ljudska je narav doživjela pad, lišena je darova milosti kojima je prije bila urešena, ranjena je u svojim naravnim sposobnostima i podložena je vlasti smrti, koja prelazi na sve ljude. U tom se smislu svaki čovjek rađa u grijehu.

Držimo, dakle, s tridentskim koncilom, da se izvorni grijeh prenosi s ljudskom naravi, i to »rađanjem, a ne nasljedovanjem«, i zato je »vlastit svakome« (Dz. - Sch. 1513).

Vjerujemo da nas je naš Gospodin Isus Krist žrtvom križa otkupio od izvornoga grijeha i od svih osobnih grijeha koje je svaki od nas počinio, i to tako da Apostol kaže: »Tamo gdje je obilovao grijeh, još više je obilovala milost« (Rim 5, 20).

Vjerujemo u jedno krštenje koje je ustanovio naš Gospodin Isus Krist za otpuštanje grijeha. Krst valja dijeliti i maloj djeci koja se još nisu mogla okaljati nikakvim osobnim grijehom, da se — rođena bez svrhnaravne milosti — preporode »vodom i Duhom Svetim« za božanski život u Isusu Kristu (Dz.-Sch. 1514).

Vjerujemo u jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu, koju je Isus Krist sagradio na stijeni koja je Petar. Ona je otajstveno Tijelo Kristovo, ujedno vidljivo društvo opskrbljeno hijerarhijskim organima i duhovna zajednica, zemaljska Crkva, Božji narod koji putuje ovdje na zemlji. Crkva je prepuna nebeskih dobara. Ona je klica i početak Božjeg kraljevstva, po kojem se nastavljaju u ljudskoj povijesti djelo i bol otkupljenja i koje teži za svojim potpunim dovršenjem s onu stranu vremena u slavi (LG 8 i 5). U tijeku vremena Gospodin Isus oblikuje svoju Crkvu sakramentima, koji izviru iz njegove punine (LG 7, 11). Po njima Crkva svoje članove čini članovima tajne Kristove smrti i uskrsnuća milošću Duha Svetoga koji joj daje život i djelovanje (SC 5, 6; LG 7, 12, 50). Crkva je dakle sveta, iako u svom krilu ima i grešnika, jer ona nema drugog života osim života milosti: živeći njezinim životom, njezini se članovi posvećuju. Oni pak koji se udaljuju od njezinog života padaju u grijeh i nered, što sve priječi da zasja njezina svetost. Ona zbog toga trpi i čini pokoru za te grijeh, od kojih ima vlast liječiti svoju djecu Kristovom krvlju i darom Duha Svetoga.

Crkva je baštinica božanskih obećanja i Abrahamova kći po Duhu, posredstvom onog Izraela čije Knjige s ljubavlju čuva i časti njegove patrijarhe i proroke. Osnovana na apostolima, iz stoljeća u stoljeće prenosi njihovu uvijek živu riječ kao i njihovu pastirsku vlast: u Petrovom nasljedniku i biskupima koji su s njim u zajednici. Trajno zaštićena Duhom Svetim, Crkva ima zadaću da čuva, naučava i širi istinu od Boga objavljenu po prorocima, ali još na neki način zastrtu, a potpuno otkrivenu tek po Gospodinu Isusu. Mi vjerujemo sve ono što je sadržano u Božjoj riječi, pisanoj ili predanoj, i što Crkva predlaže vjerovati kao od Boga objavljeno, bilo na svečan način bilo preko redovitog i općeg učiteljstva. Vjerujemo u neprevarljivost kojom je obdaren Petrov nasljednik kad uči ex cathedra kao pastir i učitelj svih vjernika.

Tom je neprevrtljivošću obdaren i kolegij biskupa kad zajedno s njim vrši vrhovnu učiteljsku vlast.

Vjerujemo da je Crkva koju je Isus Krist osnovao i za koju je molio sigurno jedna vjerom, bogoštovljem i zajedništvom svoje hijerarhije. U krilu ove Crkve bogata je raznolikost liturgijskih obreda, zakonita različenost u teološkoj i duhovnoj baštini i u posebnim disciplinama, a da sve to ne škodi njezinom jedinstvu, nego ga još više očituje (LG 23; OE 2, 3, 5, 6).

Priznajemo također da izvan organizma Kristove Crkve postoje brojni elementi istine i posvećenja koji su vlastiti Crkvi i koji teže prema katoličkom jedinstvu (LG 8). Vjerujući u djelovanje Duha Svetoga koji u srcu učenika Kristovih budi ljubav k tom jedinstvu (LG 15), gajimo nadu da će se oni kršćani koji još nisu u punoj zajednici s jedinom Crkvom sjediniti jednog dana u jednom stadu s jednim pastirrom.

Vjerujemo da je Crkva nužna za spasenje, jer je Krist, jedini posrednik i put spasenja, prisutan za nas u svom Tijelu, a to je Crkva (LG 14). Ali, božanski plan spasenja obuhvaća sve ljude. Oni koji bez svoje vlastite krivnje ne poznaju Kristovog Evanđelja ni njegove Crkve, ali poticani milošću iskreno traže Boga i trude se da vrše njegovu volju spoznatu po diktatima svoje savjesti — mogu se spasiti, a njihov je broj samo Bogu poznat (LG 16).

Vjerujemo da misa, koju svećenik služi kao predstavnik Kristove osobe i snagom vlasti što ju je primio sakramentom reda, a prikazuje se u Kristovo ime i u ime udova njegovog otajstvenog Tijela, jest sakramentalno prisutna kalvarijska žrtva na našim oltarima. Vjerujemo da se na svećeničku riječ posvete mijenja kruh u tijelo a vino u krv Krista koji na nebu stoluje, isto onako kao što se na Gospodinovu riječ na svetoj večeri kruh promijenio u njegovo tijelo i vino u njegovu krv, što je naskoro bilo za nas žrtvovano na križu. Vjerujemo da je otajstvena prisutnost Gospodinova pod tim prilikama — koje našim sjetilima izgledaju da ostaju na prijašnji način — istinita, stvarna i supstancijalna prisutnost.

Krist, dakle, ne može biti drukčije prisutan u ovom sakramentu nego promjenom cijele biti kruha u njegovo tijelo i cijele biti vina u njegovu krv, ali tako da ostaju nepromijenjene samo one vlastitosti vina i kruha koje opažamo svojim sjetilima. Tu otajstvenu promjenu Crkva naziva već vrlo usvojenim nazivom »pretvorba« — »transupstancijacija«. Svako teološko tumačenje koje nastoji naći neko razumijevanje misterija, ako hoće da se slaže s katoličkim vjerovanjem, mora stajati na tome da su objektivno realno, neovisno o našem duhu, kruh i vino nakon posvete prestali postojati, tako da je klanjanja dostojno tijelo i krv Gospodina Isusa stvarno pred nama prisutno pod prilikama kruha i vina odmah nakon posvete. Gospodin je tako htio da nam sebe dade za hranu i da nas pridruži jedinstvu svog otajstvenog Tijela (S. Th. III, 73, 3).

Jedina i nedjeljiva opstojanost slavnoga Gospodina na nebu ne umnaža se, nego postaje prisutna sakramentom na mnogim mjestima na zemlji gdje se služi misa. I ona ostaje prisutna nakon žrtve u Prevetom sakramentu, koji je — u svetohraništu — živo srce svake naše

crkve. Za nas je veoma slatka dužnost da u svetoj hostiji, koju vide naše oči, štujemo i klanjamo se utjelovljenoj Riječi, koju ne možemo vidjeti, ali koja je pred nama postala prisutna ne ostavivši neba.

Ispovijedamo da kraljevstvo Božje, koje ima početak ovdje na zemlji u Kristovoj Crkvi, nije od ovoga svijeta kojega obličje prolazi, i da se njegov vlastiti rast ne može poistovjetiti s napretkom ljudske civilizacije, znanosti ili tehnike. Rast se njegov sastoji u tome da uvijek što dublje upoznajemo neistraživa Kristova bogatstva, da se uvijek sve snažnije nadamo vječnim dobrima, da uvijek sve žarče odgovaramo ljubavi Božjoj, da uvijek sve više širimo među ljude milost i svetost. Ali, ista ljubav potiče Crkvu da se stalno brine i za istinsko vremenito dobro ljudi. Premda ne prestaje dozivati u pamet svojoj djeci da ovdje na zemlji nemaju stalne postojbine (obitavališta, stana), ipak ih navodi da rade, svaki u svom zvanju i svojim sredstvima, i za dobro svog zemaljskog Građa, da promiču pravdu, mir i bratstvo među ljudima, da obilno pomažu svojoj braći, osobito onima koji su pogođeni većim siromaštvom i većom nesrećom. Silna briga Crkve, Kristove zaručnice, za potrebe ljudi, za njihove radosti i nade, muke i napore, nije ništa drugo nego njezina velika želja da bude uz njih prisutna kako bi ih rasvijetlila Kristovim svjetlom i sve sabrala u njemu, njihovom jedinom Spasitelju. Ta se briga nikada ne smije shvatiti kao da se Crkva hoće poistovjetiti sa stvarima ovoga svijeta i kao da je umanjen žar njezine nade kojom očekuje svoga Gospodina i vječno kraljevstvo.

Vjerujemo u vječni život. Vjerujemo da duše svih onih koji umiru u milosti Kristovoj — bilo da im je još potrebno čišćenje u čistilištu, bilo da ih Isus odmah uzima čim ostave svoje tijelo u nebo, kao što je to učinio s dobrim razbojnikom — čine Božji narod s onu stranu smrti, koja će konačno biti pobijeđena u dan uskrsnuća kad se te duše budu opet sjedinile sa svojim tijelima.

Vjerujemo da mnoštvo onih duša koje su sabrane oko Isusa i Marije u nebu čine nebesku Crkvu, gdje u vječnom blaženstvu gledaju Boga kakav jest (1 Iv 3, 2; Dz.-Sch. 1000) i gdje također, prema različitim stupnjevima, sudjeluju s anđelima u božanskoj vlasti koja pripada proslavljenom Kristu, posredujući za nas i pomažući našoj slabosti svojom bratskom brigom (LG 49).

Vjerujemo u zajedništvo svih Kristovih vjernika: putnici na zemlji, pokojni koji dovršavaju svoje očišćenje, blaženi na nebu — svi zajedno čine samo jednu Crkvu i vjerujemo da je u tom zajedništvu milosrdna Božja ljubav i njegovih svetih uvijek spremna da sasluša naše molitve, kao što nam je Isus rekao: Molite i dobit ćete (Lk 10, 9—10; Iv 16, 24). Stoga s vjerom i nadom očekujemo uskrsnuće mrtvih i život budućega vijeka.

BLAGOSLOVLJEN BOG, TRIPUT SVETI! AMEN

U prošlom broju BS, XXXVIII (1968) str. 137—138, donijeli smo neke misli sv. oca s obzirom na držanje teološke ravnoteže. Isti je Papa doveo u vezu Ispovijed vjere s nekim filozofskim strujanjima današnjice, pa smatramo prikladnim da kao dodatni osvrt na tekst *Ispovijedi* donesemo sadržaj tih Papinih izjava u doslovnu obliku.

O tome je Papa govorio pred biskupima Latinske Amerike, kako se može čitati u *L'Oss. Rom.* od 26—27. kolovoza 1968. Istaknuo je razne pastirske dužnosti biskupa te je osobito naglasio potrebu gajenja unutaršnjeg, duhovnog života sa svrhom da apostolat bude plodan i spasonosan i za apostole i za vjernike.

»Pozvali smo Crkvu« — rekao je Papa — »da proslavi Godinu vjere, na spomen i na čast obljetnice mučeništva svetog Petra i Pavla, a i do vas je doprla jeka naše svečane Ispovijedi vjere. Vjera je temelj, korijen, izvor i najdublji razlog opstanka Crkve, kako dobro znamo.

Znamo također kako se toj vjeri danas postavljaju zamke od najeverzivnijih strujanja u modernom mišljenju. I u katoličke krugove se uvuklo nepovjerenje u vrijednost osnovnih razumskih načela, tj. u onu našu 'philosophia perennis'. Ovo nas nepovjerenje razoružava pred često puta radikalnim i zavodljivim napadajima modernih mislilaca.

U našim je filozofskim školama nastao 'vacuum', praznina. Ta praznina posljedica je napuštanja povjerenja u velike predstavnike kršćanske misli; a ponekad se ona nastoji ispuniti površnim, rekli bismo: servilnim prihvaćanjem pomodnih filozofija, često puta toliko naivnih koliko i zamršenih. I one su potresle našim normalnim, ljudskim, mudrim umijećem istinskog umovanja.

Napastovani smo od historizma, relativizma, subjektivizma, neopozitivizma, koji u područje vjere unose duh rušilačke kritike i krivo mišljenje da se, u svrhu približavanja i evangeliziranja čovjeka današnjice, treba odreći doktrinalnog poklada, koji je u posjedu crkvenog učiteljstva kroz vjekove. Isto tako krivo misle da možemo izgrađivati novo kršćanstvo po mjeri čovjeka, a ne u svjetlu autentične riječi Božje, i to ne samo da se ono izražajnije i jasnije iznese nego da se promijeni i sam njegov dogmatski sadržaj.

Na žalost, ni među nama (biskupima) neki se teolozi ne nalaze na pravom putu. A uvelike poštujemo i trebamo dobrih i stručnih teologa. Oni mogu biti providnosni učenjaci i valjani učitelji vjere, ali uz uvjet da i oni sami budu marljivi učenici crkvenog učiteljstva, postavljenog od Krista da snagom Duha Svetoga, bude čuvar i tumač poslanstva vječne istine.

Uz to se danas neki služe višeznačnim (nejasnim) načinom izražavanja nauke, a neki opet arogantno sebi prisvajaju slobodu da mogu iznositi svoja mišljenja, i tim mišljenjima pridijevaju autoritet koji oni, više-manje prikriveno, osporavaju onomu koji, na temelju božanskog prava, posjeduje vrlo budnu i tešku karizmu; dapače, pristaju na to da u Crkvi svatko može misliti i vjerovati što hoće, pri čemu upadaju u liberalističku slobodnost, rušiteljicu crkvenog jedinstva, brkajući zakonitu slobodu moralne svijesti s krivo shvaćenom slobodom mišljenja, a ova je ponajčešće na krivom putu zbog nedovoljnog poznavanja autentičnih vjerskih istina.

Neka vam ne bude na žao, vrlo štovana braćo, službeni pastiri Božjega naroda, ako Vam, na temelju zapovijedi upućene od Krista Petru da učvrstite svoju braću (Lk 22, 32), ponovimo i ako vas potičemo istim riječima sv. Petra: »Oduprite se čvrsti u vjeri (1 Pet 5, 9).«

Naveli smo riječi sv. oca u vezi s nekim zastranjenjima i zabludama na filozofskom području ukoliko mogu imati utjecaja i na području vjerskog naučavanja. Prema navedenim, krivim sistemima — životne duhovne vrednote historijski su uvjetovane. Spoznaja nema nekog čvrstog oslona, ne svršava u spoznaji određenih istina i određenih stvari, ona je relativna, uvjetna, promjenljiva, zavisna od subjekta, a svršava samo u doumljivanju nekih odnosa među stvarima, na bazi konstatacije. I ne postoji objektivno mjerilo u spoznaji istine, mjerodavan je subjekt. K tome, spoznaja se ograničava na ono što se može spoznati na temelju iskustva, dakle pozitivnom metodom, a nijeće se osnovanost svakoj spekulaciji, zabacuje se metafizika.

Mogli bismo reći da se sve ove zablude sastaju u nijekanju objektivnosti spoznaje, u zabacivanju objektivnog reda morala, a njihov je epilog u situacijskoj etici. Razumljivo, Papa tim zastranjenjima suprotstavlja onu »philosophia perennis«. Ona zastupa objektivnu i transcendentnu vrijednost ljudske spoznaje.

Navedene moderne filozofije nijesu sposobne da se stave u službu vjerskog, dogmatskog i moralnog naučavanja. Njihove su osnovne pozicije nespojive s pozicijama kršćanske filozofije. Jer, svaki sistem predstavlja neku zaokruženu cjelinu, neko osnovno gledište u odnosu prema stvarnosti i životu. A to se ne mijenja. Tako se kršćanski filozofski sistemi, npr. tomizam, u svojoj biti ne mijenja. Što se mijenja?

U svakom sistemu postoji i ona vremenska, promjenljiva fasada. Tako su i podaci pozitivnih znanosti ušli u kršćanske filozofske sisteme, ali s metafizičkog gledišta to je sporedno. Rekao bi Sertillanges da se radi o »prividnostima« (S. Tommaso, prijevod G. Bronzini, 1931, str. 264; vidi kod istoga: *La Ph. de S. Th.*, Paris, sv. I, str. 265).

»Philosophia perennis« — u prvom redu filozofski sistem sv. Tome — nije uvjetovana podacima pozitivnih znanosti. Ona se izgradila na podacima općeg shvaćanja, na pojmovima zajedničkog jezika koji su više-manje svojstveni svim narodima, svim civilizacijama, npr. esencijalno-egzistencijalno, pojedinačno-općenito, uzrok-učinak, potencijalno-aktualno, kontigentno-nužno, itd. Svodeći sve pojmove na pojam bitka, izradila je ona razumske kategorije spoznajnog reda, kategorije na koje svodi i u svjetlu kojih prosuđuje ispravnost svojih zaključaka, npr.: na temelju načela o ovisnosti svakog učinka o uzroku zaključuje da se može spoznati opstojnost Prvog uzroka, i sl.

U tom smislu »philosophia perennis« izdiže se iznad promjenljivosti svojstvene materijalnim i ovozemnim pojavama, a slovi kao neka »metafizika ljudskog razuma«, i to pribavljena naravnim silama (vidi *L'Osserv. Romano* od 13—14. IX 1965). Oslanjajući se na ono što je bitno, što stvar čini onim što jest i čime se razlikuje od drugih — a na temelju tih razlika ljudi imenuju stvari, njima se služe itd. — ta filozofija nije ni nacionalna ni sredovjekovna. Ona nadilazi vrijeme i prostor te je u svojoj bitnoj sadržini uvijek aktualna, kao što je i čovjek uvijek čovjek, različit od nerazumne životinje. Kad ta filozofija ne bi posjedovala stalnih spoznajnih pojmova i izvjesnih najviših sudova o bitku i o Bogu, čovjeku ne bi bio moguć ni pristup riječi Božjoj.

To ni najmanje ne znači da ne moramo upotrebljavati način izražavanja čovjeka današnjice. Ali, kad kažem »čovjeka današnjice«, ne

mislim na onaj uski krug ljubitelja filozofskih konstrukcija, ne mislim na usvajatelje ovog ili onog filozofskog pisca (takvih je bezbroj); mislim na čovjeka koji se i danas služi izrazima pod kojima shvaća što ljudi općenito shvaćaju. Takav se čovjek i danas služi izrazima na bazi općeg shvaćanja, kako se služi »metafizika prirodna ljudskom razumu«, a to je ta »philosophia perennis«.

Prije nego je Papa izrekao Ispovijed vjere, rekao je i ovo: »Sa svime ovim u vezi, prevažno je spomenuti da nam je Bog dao razum da povrh onoga što je vidljivo, do čega dolazimo pomoću raznih znanosti, doumimo i *id quod est*, tj. bitnost ili suštinski sadržaj stvari, a ne samo subjektivne izražaje njihovih struktura i razvoja svijesti. S druge strane, zadatak tumačenja ili hermeneutike jest u tome da nastoji shvatiti i analizirati, poštujući izgovorene riječi, značenje kojemu je nosilac tekst, a ne ići za tim da se ekskonstruira na neki način ono isto značenje prema zahtjevima samovoljnih hipoteza.«

Svatko će uvidjeti da je od velike važnosti i radi mira savjesti i radi jedinstva kršćanskog naroda »da se na području morala i dogme svi pokoravaju učiteljstvu Crkve i da govore istim jezičkom« (enc. *Humanae vitae* od 25. VII 1968, br. 28).

UREDNIŠTVO

SUMMARIUM

Primae huius ephemeridis paginae Professioni fidei a Paulo VI die 30. junii 1968. prolatae, primum quoque dant locum. Ad sanum huius Professionis intellectum patronium theologicum doctrinale consulendum est. Praeterea, ex sana philosophia conceptus ac principia haurienda, utpote quae apta invenitur ut theologiae digno modo serviat. Et haec est illa »philosophia perennis«. Quapropter opportunum visum est sapientia verba de philosophia perenni a Paulo VI coram Episcopis Americae latinae prolata lectoribus quoque huius ephemeridis ante oculos ponere. Quod certe ex benignis lectoribus aegre ferret nemo.